

Pas als je verloren loopt, kun je gevonden worden.

Crisis-theologie als remedie in godloze tijden

"He not busy being born is busy dying"

(Bob Dylan, *It's Alright, Ma (I'm Only Bleeding)*, Album: *Bringing It All Back Home*)

Een paar maanden geleden sprak ik Elija, een jongere die actief was in onze gemeente De Inham. In coronatijd, 17 jaar oud, organiseerde hij een online-songfestival waaraan een groot aantal gemeenteleden meedeed en hun muzikale talenten liet zien. Een jaar daarna liet hij weten zich uit te schrijven. Reden: "ik vind De Inham een fijne gemeenschap van mensen, maar ik heb er geen geloof ontwikkeld."

Ik schrok, was verdrietig. Juist hij! Eén van de weinige jongeren die actief was, haakte af. Tegelijk was ik ook blij met zijn eerlijkheid. Al gebiedt de eerlijkheid dat die blijdschap pas veel later kwam.

Elijah hielp en helpt mij bij de les te blijven. Hoe zijn wij in De Inham een gemeente die elkaar helpt geloof te ontwikkelen? En tegelijkertijd had en heb ik geen idee hoe.

Elija's verhaal staat natuurlijk niet op zichzelf. We leven in een seculiere tijd. Dat houdt onder meer in dat het christelijk geloof als dominant verhaal verdwenen is¹. De erosie van geleefd geloof is ook merkbaar in de kerk. Minder mensen, minder middelen. Wat we dan vaak doen is ons tekort proberen aan te vullen. Als ons dat lukt, halen we opgelucht adem.

Praktisch atheïsme

De Lutherse theoloog Andrew Root (1974), hoogleraar aan het Luthers Seminarie in St. Paul, Minnesota, kiest een andere benadering. Hij begint ermee dat hij de crisis zelf aan de orde stelt: er is geen ontkomen aan. Hij maakt het niet mooier dan het is.

Zijn remedie is contra-intuïtief: Durf de leegte aan. We willen allemaal in zeven concrete stappen naar een vitale, aantrekkelijke kerk die groeit, toch? Nou, ben je bij Root aan het verkeerde adres.

De kerk is als iemand met goede voornemens. Wie heeft ze niet: minder drinken, afvallen, meer sporten. Daar is op zich niets mis mee. Maar voor je het weet, gaat al je aandacht en energie zitten in de wens een beter ik te worden. En dan ben je toch weer met jezelf bezig.

Root volgt de Canadese filosoof Charles Taylor: we leven in een 'immanent frame', een gesloten wereldbeeld - we geloven niet (meer) dat God actief handelend aanwezig is. We moeten het zelf doen. We zijn zelf de hoofdpersoon geworden in het door onszelf geschreven script. Root gaat dialectisch (hij weet zich een leerling van Karl Barth) met dit fra-

¹ Op 24 maart 2022 verscheen het onderzoeksrapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau 'Buiten kerk en moskee'. Daarin wordt geconcludeerd dat er waarschijnlijk geen omkeer in de secularisatie in Nederland zal komen. Sinds 2011 zet de secularisatie zich onverdroten voort. 'We zien over dezelfde periode geen toename in hedendaagse spiritualiteit. Er lijkt zich dus voorlopig nog geen keerpunt in het secularisatieproces aan te dienen, laat staan een herkerkelijking' (134). Kerken zullen er mee moeten rekenen, dat het aantal gelovigen nog zal afnemen: 'De kerken lopen niet leeg omdat er veel overtuigde atheïsten zijn die kritisch tegenover het geloof staan (...), maar omdat steeds minder mensen nog (kunnen) geloven'.

me om: hij omarmt het én tegelijk hoopt hij op Gods handelen en spreken in die als godloos ervaren werkelijkheid.

We gaan maar eens luisteren en kijken naar Andrew Root

Als je -met de beste bedoelingen- probeert de kerk te redden of te runnen met een gelikte p.r., met nadruk op relevantie, met charismatische of jeugdige voorgangers, dan schiet je je doel voorbij. Groei zit niet in een nieuwe relevantie maar in een innerlijke groei. God is het doel.

Hier maak ik even een tussenstap: Met wat Root voorstaat herken ik veel in wat ik ontdekt heb in geestelijke begeleiding: het zoeken naar de weg die jij met God gaat; en niet alleen jij, ook de gemeente. In de vreugde en in het verlies, persoonlijk, als gemeente, als verweesde samenleving. Het gaat om leren onderscheiden wat ertoe doet en wat niet. En als je het niet meer goed weet, kan je samen zoeken naar wat echt nodig is en wat niet. In onze kerk zijn er talloze benaderingen van gemeente-opbouw. Je kunt gecoacht worden. Heel waardevol. Hier zou ik vooral willen wijzen op het netwerk van geestelijke begeleiding. Wil je daar meer over weten, dan kan Corinne Groenendijk je daarover straks in de wandelgangen meer vertellen.

Centraal in Roots verhaal staat de jong-volwassen Woz. Hij was aan lager wal geraakt en zijn grootmoeder had zich over hem ontfermd. Een wijze vrouw, nuchter ook. Ze gaf haar kleinzoon drie adviezen voor het goede leven: onderhoud je gebit, spaar wat geld en zoek God.

Met dat laatste meldt hij zich bij de kerk. De kerk die na de verwoede vernieuwingspogingen op sterven na dood is. "Ik ben hier omdat ik God wil zoeken. Jullie weten toch hoe ik hem moet vinden?" Er valt een ongemakkelijke stilte in het kerkzaaltje. Eén van de trouwe kerkleden zegt: "Weten wij dat?"

Juist die verlegenheid, zegt Root, blijkt de sleutel. We weten niet hoe je God kan vinden, maar we gaan met jou op zoek.

Elijah -met wie ik mijn inleiding begon- was voor mij een omgekeerde Woz, maar zijn observatie had dezelfde uitwerking. Bepaal elkaar bij waar het werkelijk om gaat: het zijn van een levende geloofsgemeenschap, waarin geloven inge oefend wordt.

Van succesformule naar wachtwoord

Het is duidelijk: de kerk verkeert in een crisis. Wat te doen? Niets, zegt Root. Zoek het antwoord niet in méér: meer geld, meer projecten en meer innovatie. Dat geeft een werkdruk binnen de gemeente, waar toch al niet genoeg vrijwilligers zijn, en burn out bij de voorganger.

"To help people have faith" zegt Root "is to help them experience divine action through the act of being ministered to and ministering to others."

Het gaat om een andere, contemplatieve kijk op wie je bent en op wat je doet. Het ware leven speelt zich af waar mensen zijn. Waar het gewone leven resoneert (Hartmuth Rosa) met dat van anderen en met God.

Durf te wachten op wie God is. Niet passief afwachten, maar actief verwachten, zoekend naar een opening, een ontmoeting, én -niet onbelangrijk- humor.

Wachten klinkt heel passief, afwachtend. Maar is heel actief: wacht lopen. Zoals de sabbath de kroon is op de schepping. Wachten is dat je wereld liefhebt door relaties aan te gaan. Aandachtigheid. Je deelt je leven en je hoopt dat je ontdekt: Dit is 't! Dit is het leven! Het geschenk van het leven weer ervaren.

Het verschil tussen passief afwachten en actief verwachten zit in je wacht-woord. 'Er is een God die nieuw leven doet voortkomen uit de dood'. Juist in de gebrokenheid ontmoeten we de helende kracht van de God van Israël en de opstandingskracht van Jezus. Je doel is niet ergens te komen, maar er te zijn waar leven kan voortkomen uit de dood. Dat is Roots persoonlijke wachtwoord.

Dat vraagt om onderscheiding. Waar is de Geest aan het werk? Hoe weten we wat er wel en niet van de Geest is?

De crisis van de kerk lossen wij niet op. En zeker niet met de mamon van meer geld en middelen. Laten we de vragen van Woz en Elija weer centraal stellen. Dat brengt ons bij de vreugde die zo typerend is voor het Evangelie: dat leven voortkomt uit sterven, dat Gods oordeel genade is, dat zondaars gerechtvaardigd zijn. Verloren zijn is de enige manier is om gevonden te worden.

Bron:

Andrew Root, Churches and the Crisis of Decline – A Hopeful, Practical Ecclesiology for a Secular Age. A Hopeful, Practical Ecclesiology for a Secular Age.